

APLIKACJA RADCOWSKA

Etyka zawodu radcy prawnego

Joanna Helios, Wioletta Jedlecka, Piotr Ochman

KOLOKWIUM USTNE

APLIKACJE PRAWNICZE

Wolters Kluwer

APLIKACJA RADCOWSKA

Etyka zawodu radcy prawnego

Joanna Helios, Wioletta Jedlecka, Piotr Ochman

KOŁOKWIUM USTNE

APLIKACJE PRAWNICZE

Wolters Kluwer

WARSZAWA 2022

Stan prawny na 10 sierpnia 2022 r.

Recenzent

Dr hab. Iwona Sierpowska, prof. SWPS

Wydawca

Dagna Kordyasz

Redaktor prowadzący

Joanna Olówek

Opracowanie redakcyjne

Joanna Ośka

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni[♥]

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8286-743-5

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	17
----------------------------	-----------

Wstęp	19
--------------------	-----------

Część I ETYKA RADCY PRAWNEGO

Kazus 1	
Dochodzenie wynagrodzenia od klienta na drodze sądowej a tajemnica zawodowa	33

Kazus 2	
Wykorzystanie informacji i dokumentów klienta w postępowaniu sądowym przeciwko klientowi	37

Kazus 3	
Tajemnica negocjacji, w których radca prawny nie brał udziału	39

Kazus 4	
Dowód z korespondencji elektronicznej zawierającej ustalenia ugodowe	43

Kazus 5	
Informowanie o wykonywaniu zawodu w przedsiębiorstwie byłego klienta	45

Kazus 6	
Pozyskiwanie klientów za pośrednictwem podmiotów trzecich	49
 Kazus 7	
Pozyskiwanie klientów za pośrednictwem portalu społecznościowego	53
 Kazus 8	
Reklama działalności na mapie informacyjnej i telebimie.....	57
 Kazus 9	
Podział kosztów zastępstwa procesowego z klientem	61
 Kazus 10	
Wynagrodzenie <i>pro bono</i> a wynagrodzenie za pomyślny wynik sprawy	65
 Kazus 11	
Dodatkowe wynagrodzenie za pomyślny wynik sprawy	67
 Kazus 12	
Stosowanie przez byłego pracodawcę zasad rozliczeń kosztów zastępstwa prawnego	71
 Kazus 13	
Wspólne opinie a niezależność i samodzielność zawodu radcy prawnego	75
 Kazus 14	
Używanie tytułu zawodowego na portalu społecznościowym przez radcę prawnego niewykonyującego zawodu	77
 Kazus 15	
Korzystanie z wizytówek przez aplikantów radcowskich	79

Kazus 16	
Wyznaczenie tymczasowego pełnomocnika a specjalizacja radcy prawnego	81
Kazus 17	
Zakres obowiązków radcy prawnego świadczącego pomoc prawną dla spółdzielni	85
Kazus 18	
Łączenie zawodu radcy prawnego z funkcją prezesa zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością	87
Kazus 19	
Informowanie o wykonywaniu zawodu na stroju kolarskim	89
Kazus 20	
Funkcja mediatora w Centrum Mediacji przy KNF a reprezentowanie klientów indywidualnych w sporach frankowych	91
Kazus 21	
Zakres obowiązków radcy prawnego świadczącego pomoc prawną dla Powiatowego Urzędu Pracy oraz powiatu	93
Kazus 22	
Obowiązki radcy prawnego w przypadku reprezentowania klienta w sporze z adwokatem	95
Kazus 23	
Świadczenie obsługi prawnej byłemu p.o. dyrektora podmiotu leczniczego w sporze przeciwko tej jednostce	97
Kazus 24	
Świadczenie pomocy prawnej dla spółek grupy kapitałowej	99

Kazus 25 Reprezentowanie klientów w sporach przeciwko podmiotowi lecniczemu obsługiwanemu przez radcę prawnego	103
Kazus 26 Reprezentowanie pracodawcy w sporze przeciwko radcy prawnemu zatrudnionemu w tym samym podmiocie	105
Kazus 27 Obowiązek wyłączenia się od prowadzenia spraw w organie administracji publicznej	109
Kazus 28 Reprezentacja stron przeciwnych przez radców prawnych z jednej kancelarii	113
Kazus 29 Świadczenie pomocy prawnej na rzecz gminy oraz spółki komunalnej	117
Kazus 30 Prowadzenie kancelarii radcy prawnego a świadczenie usług w zakresie ochrony danych osobowych	121
Kazus 31 Wynajem powierzchni biurowych przez kancelarię radców prawnych	125
Kazus 32 Przeprowadzenie szkolenia a udzielenie pomocy prawnej stronie przeciwnej	129
Kazus 33 Obowiązek zatrudnionego radcy prawnego wydania opinii o innym radcy prawnym	131

Kazus 34	
Przekazanie informacji dotyczących planów klienta innemu klientowi	135
 Kazus 35	
Łączenie funkcji członka rady nadzorczej i świadczenia pomocy prawnej na rzecz spółki	137
 Kazus 36	
Sprzeczność interesów a udzielenie pełnomocnictwa substytucyjnego	139
 Kazus 37	
Pełnomocnik pokrzywdzonego w sprawie karnej a przesłuchanie w charakterze świadka	143
 Kazus 38	
Świadczenie pomocy prawnej na rzecz gminy a wyznaczenie do prowadzenia sprawy z urzędu przeciwko niej	145
 Kazus 39	
Zlecenie prowadzenia sprawy a zatrudnienie małżonka radcy prawnego w jednostce samorządu terytorialnego	147
 Kazus 40	
Kontynuacja świadczenia pomocy prawnej po zamknięciu kancelarii	151
 Kazus 41	
Miesięczne wynagrodzenie ryczałtowe a koszty zastępstwa prawnego	155
 Kazus 42	
Dbłość o godność zawodu w życiu prywatnym	159
 Kazus 43	
Wpływ zachowania radcy prawnego przed wpisem na listę	163

Kazus 44

Świadczenie pomocy prawnej na rzecz partnerów biznesowych klienta	167
--	------------

Kazus 45

Łączenie funkcji inspektora ds. zamówień publicznych i radcy prawnego u jednego pracodawcy	169
---	------------

Kazus 46

Dopuszczalność prowadzenia nieprawniczej działalności gospodarczej przez radcę prawnego wykonującego zawód w ramach stosunku pracy.....	173
--	------------

Kazus 47

Świadczenie pomocy prawnej na rzecz spółek holdingowych	177
--	------------

Kazus 48

Przekazanie klientowi danych finansowych radcy prawnego	181
--	------------

Kazus 49

Udzielenie audytorowi informacji na temat toczących się spraw sądowych klienta	183
---	------------

Kazus 50

Zadawanie pytań świadkowi – radcy prawnemu co do okoliczności objętych tajemnicą zawodową.....	187
---	------------

Kazus 51

Dopuszczalność złożenia NIK wyjaśnień w zakresie regulacji umownych tworzonych przez radcę prawnego w związku z kontrolą klienta	191
---	------------

Część II

ZASADY WYKONYWANIA ZAWODU RADCY PRAWNEGO

Kazus 1

Zakres czasowy obowiązywania tajemnicy zawodowej aplikanta radcowskiego	195
--	-----

Kazus 2

Obowiązek przedłożenia w ramach kontroli skarbowej dokumentów finansowych radcy prawnego	197
---	-----

Kazus 3

Świadczenie pomocy prawnej on-line	201
--	-----

Kazus 4

Tajemnica zawodowa a zeznania na okoliczność ustaleń dokonywanych z klientem w procesie odszkodowawczym	205
---	-----

Kazus 5

Tajemnica obrończa a zeznania radcy prawnego w sprawie o podział majątku	207
---	-----

Kazus 6

Wykorzystanie w procesie karnym nagrań rozmowy telefonicznej obrońcy z klientem	211
--	-----

Kazus 7

Zwolnienie radcy prawnego z tajemnicy zawodowej lub obrończej przez sejmową komisję śledczą oraz komisję do spraw usuwania skutków prawnych decyzji reprzywatyzacyjnych	213
--	-----

Kazus 8

Obowiązki radcy prawnego w związku z zawarciem umowy z klientem	217
--	-----

Kazus 9

Dokumentacja i korespondencja radcy prawnego a kontrola dokonywana przez pracodawcę	219
--	------------

Kazus 10

Obowiązek zachowania tajemnicy przez aplikanta radcowskiego	221
--	------------

Kazus 11

Ujawnienie tajemnicy zawodowej przez radcę prawnego, przeciwko któremu toczy się postępowanie wyjaśniające lub dyscyplinarne	225
---	------------

Kazus 12

Przeszukanie kancelarii w związku ze sprawą klienta	229
--	------------

Kazus 13

Fakty i twierdzenia strony wyrażone w piśmie procesowym a tajemnica zawodowa	233
---	------------

Kazus 14

Zwolnienie z tajemnicy zawodowej przez sędziego mianowanego przez „neo-KRS”	235
--	------------

Kazus 15

Obowiązek informowania o stanie sprawy klienta zakładu ubezpieczeń	237
---	------------

Kazus 16

Zasady organizacji wideokonferencji przez radcę prawnego	239
---	------------

Kazus 17

Dodatkowe wynagrodzenie z tytułu kosztów zastępstwa procesowego po ustaniu stosunku pracy w państwowej jednostce budżetowej	241
--	------------

Kazus 18

Porozumienie z klientem o podziale kosztów zastępstwa procesowego a żądanie zasądzenia kosztów w pełnej wysokości	243
--	------------

Kazus 19

Dodatkowe wynagrodzenie radcy prawnego w przypadku występowania w postępowaniu odwoławczym przed Krajową Izbą Odwoławczą	245
---	------------

Kazus 20

Dopuszczalność informowania innych radców prawnych o możliwości naruszenia wobec nich zasad etyki i wykonywania zawodu przez innego radcę prawnego	247
---	------------

Kazus 21

Proporcjonalne wynagrodzenie z tytułu świadczenia pomocy prawnej w jednostce budżetowej	249
--	------------

Kazus 22

Posługiwanie się tytułem zawodowym „radcy prawnego” (mecenasa)	251
---	------------

Kazus 23

Zatrudnienie radcy prawnego na dwóch różnych stanowiskach w tym samym podmiocie	253
--	------------

Kazus 24

Kwalifikacje osoby pełniące funkcję koordynatora	255
---	------------

Kazus 25

Obowiązek udostępnienia ubezpieczycielowi dokumentacji klienta	257
---	------------

Kazus 26

Zatrudnienie radcy prawnego w kancelarii adwokackiej	259
---	------------

Kazus 27

Kontynuowanie spraw z urzędu przez radcę prawnego zarejestrowanego jako osoba bezrobotna	261
--	-----

Kazus 28

Uiszczanie składki i zawieszenie wykonywania zawodu a status osoby bezrobotnej	263
--	-----

Kazus 29

Świadczenie pomocy prawnej na kilku etatach i w różnych formach łącznie	265
---	-----

Kazus 30

Konsekwencje postępowania radcy prawnego naruszającego dobra osobiste członków spółdzielni	267
--	-----

Kazus 31

Adwokat niewykonyjący zawodu jako przełożony radcy prawnego	269
---	-----

Kazus 32

Ocena pracy radcy prawnego przez spółkę	271
---	-----

Kazus 33

Faktura a koszty zastępstwa pełnomocnika z urzędu zasądzone od drugiej strony	273
---	-----

Kazus 34

Współpraca radcy prawnego ze spółką z ograniczoną odpowiedzialnością oraz jej klientami	275
---	-----

Kazus 35

Uprawnienia aplikanta radcowskiego przed upływem 6 miesięcy aplikacji oraz po jej ukończeniu	277
--	-----

Kazus 36

Wspólne wykonywanie zawodu z prawnikiem zagranicznym	279
---	-----

Kazus 37

Przystąpienie do spółki cywilnej świadczącej usługi związane z ochroną danych osobowych z osobami niebędącymi radcami prawnymi	281
---	------------

Kazus 38

Zakończenie świadczenia pomocy prawnej i zwrot dokumentów klienta	283
--	------------

Kazus 39

Zatrudnienie radcy prawnego na stanowisku zastępcy dyrektora departamentu legislacji	285
---	------------

Kazus 40

Świadczenie pomocy prawnej w ramach nieodpłatnej pomocy prawnej	287
--	------------

Kazus 41

Radca prawny zatrudniony na podstawie umowy o pracę a obrona w sprawie o wykroczenie skarbowe	289
--	------------

Kazus 42

Sprzedaż usług radcy prawnego przez Internet	291
---	------------

Kazus 43

Instrukcje klienta w sprawie z urzędu	293
--	------------

Kazus 44

Ochrona dóbr osobistych radcy prawnego	295
---	------------

Kazus 45

Realizacja obowiązku szkoleniowego przez radcę prawnego wykonującego zawód jako adwokat europejski w innym kraju	297
---	------------

Kazus 46

Ustna umowa o świadczenie pomocy prawnej	299
---	------------

Kazus 47	
Powołanie radcy prawnego do komisji antymobbingowej	301
 Kazus 48	
Obowiązek stosowania się do poleceń klienta przy sporządzaniu opinii	303
 Kazus 49	
Wynagrodzenie zastępcy radcy prawnego	305
 Kazus 50	
Kodeks Etyki Prawników Europejskich a KERP	307
 Kazus 51	
Umowa o dodatkowe honorarium za pomyślny wynik sprawy z podmiotem zagranicznym	309
 Kazus 52	
Odpowiedzialność radcy prawnego za ujawnienie tajemnicy zawodowej przez pracowników kancelarii	311
 Kazus 53	
Rozliczenie środków klienta.....	313
 Kazus 54	
Zasady przechowywania akt sprawy	315
 Kazus 55	
Zwolnienie z obowiązku wykonywania funkcji obrońcy z urzędu	317
 Wybrana literatura	319
 Wybrane źródła prawa	323

WYKAZ SKRÓTÓW

k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1360 ze zm.)
k.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138)
k.p.	– ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2022 r. poz. 1510 ze zm.)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.)
k.p.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 1375)
Konstytucja RP	– Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze sprost. i zm.)
KERP	– uchwała Nr 3/2014 Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z 22.11.2014 r. w sprawie Kodeksu Etyki Radcy Prawnego (Radc. Nr 11, poz. 22)
p.p.s.a.	– ustawa z 30.08.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2022 r. poz. 329 ze zm.)
RODO	– rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.Urz. UE L 119, s. 1, ze sprost.)

WSTĘP

Pojęcie etyki zawodowej jest utożsamiane z pojęciem deontologii, czyli zbiorem zasad etycznych regulujących obowiązki w pewnej dziedzinie, głównie związanej z zawodem¹. Termin „etyka zawodowa” odnoszony jest do spisanych norm, które odpowiadają na pytanie, jak ze względów moralnych przedstawiciele danego zawodu powinni, a jak nie powinni postępować². Etyka zawodowa jest ważnym zagadnieniem moralności i zawiera w sobie etykę danej zbiorowości, deklarowane i stosowane wartości. Etyka zawodowa odnosi się do zespołu norm i zobowiązań wymaganych od reprezentantów określonego zawodu. Etyka ta jest teorią odpowiedzialnej, a tym samym moralnie dobrze realizowanej pracy, tj. wykonywanej dzięki sprawnościom, które warunkują efektywną pracę. Sam zespół tych sprawności kształtuje się proporcjonalnie do tego, jak pojmuje się pracę. Poza tym efekty działań są odczuwalne zarówno dla osób, które podejmują działania w sferze zawodowej, jak i dla tych, którzy odczuwają skutki tych działań. Wśród czynników decydujących o treści etyki zawodowej istotną rolę odgrywają tradycje danego zawodu oraz wartości moralne związane z jego funkcjonowaniem. Ważne są przy tym hierarchie wartości, które istnieją w każdym systemie moralności zawodowej. Warto zauważyć, iż etyka zawodowa ma zasadnicze znaczenie przy wykonywaniu zawodów społecznie wartościowanych pozytywnie, a przy tym dotyczących odpowiedzialności

¹ S. Blackburn, *Oksfordzki słownik filozoficzny*, Warszawa 1997.

² I. Lazari-Pawłowska, *Etyki zawodowe jako role społeczne* [w:] I. Lazari-Pawłowska, *Etyka. Pisma wybrane*, Ossolineum 1992, s. 84.

wobec drugiego człowieka i dobra wspólnego³. Na etykę zawodową składają się obowiązki zawodowe uzasadniane poprzez cele przypisywane zawodowi oraz wartości wiążące się nieodłącznie z jego wykonywaniem. Te cele lub wartości powiązane są z relacjami, w jakie wchodzi przedstawiciel danego zawodu z osobami, na których rzecz świadczy pomoc prawną, albo z rolą, jaką pełnią przedstawiciele określonego zawodu w strukturze społecznej. Etyka niektórych zawodów poddaje się łatwiej wyjaśnieniu za pomocą kategorii relacji, a etykę innych zawodów łatwiej z kolei wyjaśnić przy wykorzystaniu kategorii roli. Zawody prawnicze z całą pewnością różnią się między sobą dość istotnie, a różnice między nimi mogą być właściwie wyjaśnione właśnie przy wykorzystaniu wskazanych kategorii: roli i relacji. Zgodnie z kategorią relacji zasadnicze znaczenie mają interakcje społeczne, w których biorą udział przedstawiciele zawodu i osoby korzystające z ich usług. Jeśli chodzi o zawód prawniczy, to najbliższy typowi relacji opartej na trosce jest zawód radcy prawnego, obok zawodu adwokata. Pomoc prawna przez nich świadczona polega na tym, że klient oddaje swoje sprawy w ręce profesjonalisty, zdaje się na jego wiedzę i doświadczenie, ponadto żywi nadzieję, że prawnik nie nadużyje zaufania, z jakim powierzone mu zostały sekretne sprawy. Ten typ relacji powstaje w związku z koniecznością rozwiązania istotnych spraw człowieka, nawet z egzystencjalnego punktu widzenia. Materialną podstawą tej relacji jest w szczególności wykorzystanie w interesie klienta wiedzy i umiejętności prawnika, element zaś zaufania i oczekiwanie na częstokroć życiową poradę, powodują, że jest to relacja niezwykle złożona. Nie powinna ona mieć jednakże charakteru zbyt osobistego, ponieważ wtedy trudno o zachowanie przez prawnika realnej niezależności przy ocenie spraw klienta, a także ma to wpływ na zależność od własnych emocji prawnika wynikających ze zbyt głębokiego zaangażowania⁴. Jeśli chodzi o prawników, to ich rolę społeczną wyznaczają społeczna doniosłość zadań, które realizują, ich miejsce w strukturze zawodowej, a ponadto charakter czynności zawodowych wykonywanych w ramach określonego zawodu.

³ P. Sobański, B. Kmieciak, *Prawno – etyczne aspekty wykonywania zawodu adwokata w III Rzeszy*, „Palestra” 2021/1–2, s. 131.

⁴ J. Leszczyński, *Etyka zawodowa prawników*, „Kwartalnik Etyka Prawnicza” 2015/2016/1 (163), s. 27.

Odwołanie się do kategorii roli społecznej to rodzaj wyjaśnienia funkcjonalnego instytucji społecznych. Dzięki pojęciu roli społecznej można zauważyć, iż niektóre funkcje mogą być przypisane wszystkim prawnikom, którzy wykonują zawody prawnicze. Poza tym jednak różnym zawodom przypisywane są szczególne, specyficzne tylko dla nich funkcje. Rolą radców prawnych jest świadczenie pomocy prawnej⁵. Zwykle, gdy mowa jest o etyce zawodowej, to myśli się o konkretnym zbiorze zasad wykonywania określonego zawodu; zbiór taki jest przyjmowany przez korporacje zawodowe. Od zawsze właściwie toczy się spór, czy zbiory takie można określać jako kodeksy etyczne. Wciąż aktualne i ciągle kontrowersyjne jest pytanie: czy etykę zawodową w ogóle trzeba kodyfikować? W odpowiedzi na tak postawione pytanie ukształtowały się dwa stanowiska. Pierwsze można określić jako etyka kodeksowa, a drugie jako etyka sytuacyjna. Zwolennicy etyki kodeksowej przyjmują, że kodyfikacja etyki zawodowej jest nowym typem regulacji etycznej. To oznacza, że ogólne sposoby formułowania powinności etycznych w ramach kodyfikacji zastępowane są przez ścisłe reguły. Proces ten jest oceniany pozytywnie, bo przestrzeganie ścisłych reguł jest łatwiejsze do wyegzekwowania, w szczególności przy wykorzystaniu mechanizmów odpowiedzialności dyscyplinarnej. Z kolei zwolennicy etyki sytuacyjnej (stanowisko antykodeksowe) uważają, że chociaż kodyfikacja etyki zawodowej tak naprawdę jest faktem, nie może to być utożsamiane z pozytywną oceną tegoż zjawiska. Według nich istnieją doniosłe racje przemawiające za uznaniem kodeksów etyki zawodowej jako formy regulacji mającej wiele wad, a czasem nawet przyjmuje się, że kodeksy są niebezpieczne dla funkcjonowania moralności⁶. Najbardziej znanym krytykiem jest w tej kwestii L. Kołakowski. Odnosił się on do kodeksów etycznych w ogólności, a nie wprost do etyki zawodowej. Przez kodeksy etyczne rozumiał taki typ myślenia prawniczego, który dąży do stworzenia niesprzecznego i zupełnego systemu norm moralnych⁷. P. Kaczmarek proponuje przyjęcie stanowiska pośredniego, tj. za-

⁵ Zob. szerzej na ten temat: P. Skuczyński, M. Zirk-Sadowski, *Dwa wymiary etyki zawodowej sędziów*, „Krajowa Rada Sądownictwa” 2012/1, s. 19–21.

⁶ P. Skuczyński, *Etyka adwokatów i radców prawnych*, Warszawa 2016, s. 79–81.

⁷ Zob. szeroko: L. Kołakowski, *Etyka bez kodeksu* [w:] *Kultura i fetysze: eseje*, Warszawa 2000, s. 158 i n.

chowania umiarkowanego sceptycyzmu wobec kodeksów etyki zawodowej. Należy podejmować namysł nad postanowieniami zawartymi w kodeksach zawodowych i dokonywać ich interpretacji. W tym ma się realizować moralna odpowiedzialność podmiotu za instytucję, w której działa, nie zachowując jednak ślepego jej posłuszeństwa⁸. Wydaje się, że jest istotne, aby podejmować próby znalezienia kompromisu między etyką kodeksową oraz etyką sytuacyjną. Oprócz tego, że kontrowersyjna jest kwestia w ogóle kodyfikowania etyki zawodowej, to pojawia się też na tym tle zagadnienie związane z prawnym charakterem kodeksów etyki zawodowej i ich miejscem wśród źródeł prawa. Jeśli chodzi o zawody wyposażone w samorząd zawodowy, to w tym przypadku kodeksy tworzone są na mocy upoważnienia zawartego w ustawie. W przypadku radców prawnych jest to art. 57 pkt 7 ustawy o radcach prawnych⁹, zgodnie z którym do Krajowego Zjazdu Radców Prawnych należy uchwalanie zasad etyki radców prawnych. Nie jest to tylko prawo, lecz także obowiązek organów samorządu zawodowego. Bardzo ważne dla statusu kodeksów etyki zawodowej są przepisy zawierające materialnoprawne przesłanki odpowiedzialności dyscyplinarnej. Artykuł 64 ustawy o radcach prawnych kreuje takie podstawy odpowiedzialności, gdyż czytamy w nim, że radcowie prawni, a także aplikanci radcowscy podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej za postępowanie sprzeczne z prawem, zasadami etyki lub godnością zawodu bądź za naruszenie swych obowiązków zawodowych. Ze wskazanego przepisu wynika odpowiedzialność dyscyplinarna, tj. rodzaj odpowiedzialności prawnej za postępowanie niezgodne z etyką zawodową, w tym z kodeksem etyki zawodowej. Radcowie prawni mają obowiązek znać normy etyki zawodowej, muszą też ich przestrzegać, bo jeśli tego nie czynią, to za ich naruszenie pociągani są do odpowiedzialności dyscyplinarnej¹⁰. Etyka zawodowa radcy prawnego różni się od ogólnej i powszechnie stosowanej, ale nie pozostaje z nią w sprzeczności. Jest zespołem wypowiedzi i wniosków wartościujących, dotyczących dobra i powinności w takim

⁸ P. Kaczmarek, *Kodeksy etyki zawodowej: w poszukiwaniu bezpieczeństwa moralnego w czasach niepewności* [w:] *Etyka prawnicza. Stanowiska i perspektywy* 3, red. H. Izdebski, P. Skuczyński, Warszawa 2013, s. 13 i n.

⁹ Ustawa z 6.07.1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1166).

¹⁰ Patrz: P. Skuczyński, *Etyka adwokatów i radców...*, s. 87–89.

zakresie przedmiotowym, w jakim przez członków tego zawodu jest odczuwana jako więź społeczna łącząca ich ze względu na wspólną do nich przynależność. Zasady etyki zawodowej stanowią wzór powinności i wskazówek, które powinny decydować o wyborze właściwego sposobu postępowania. Etyka zawodów prawniczych wyróżnia się szczególnym nakazem pielęgnacji moralności zawodowej¹¹.

Zawód radcy prawnego jest zaliczany do zawodów zaufania publicznego. Ważnym elementem pieczy nad wykonywaniem zawodu zaufania publicznego jest z pewnością kreowanie standardów etyczno-zawodowych jego wykonywania oraz dokonywanie w ich świetle ocen już wykonujących ów zawód, a także predyspozycji kandydatów do wykonywania takiego zawodu. Sprawowanie przez samorządy zawodowe funkcji współtwórcy etycznych standardów wykonywania zawodu uwidacznia się jasno w opracowywaniu i przyjmowaniu przez organy reprezentujące członków konkretnej korporacji kodeksów etycznych. Generalnie są one uchwalane na podstawie kompetencji ustawowej i następnie stanowią kryterium odpowiedzialności dyscyplinarnej jako formy sprawowania przez samorząd zawodowy funkcji strażnika przestrzegania tychże standardów w praktyce funkcjonowania określonego zawodu. Warto też nadmienić, iż etyki zawodowe opierają się na etyce ogólnej, nie zastępują jej, przekładają ją i w pewnym stopniu adaptują zawarte w niej wartości i normy do specyficznej sytuacji bądź zagrożeń, na jakie napotykają w wykonywanej praktyce zawodowej przedstawiciele danego zawodu. Każde zaś postępowanie, zwłaszcza wykonywanie zawodu zaufania publicznego, wymaga gotowości do podejmowania samodzielnej refleksji etycznej i decyzji oraz dokonywania wyborów zgodnie ze swoją najlepszą wolą i wiedzą, a ostatecznie też, na własną odpowiedzialność¹².

Kodyfikacja zasad etyki radcy prawnego właściwie od powołania do życia – po wielu latach faktycznego funkcjonowania¹³ – zawodu radcy

¹¹ Z. Sekułowicz, *Na drodze do kodeksu: (kilka uwag o Projekcie zasad etyki zawodowej radcy prawnego)*, „Palestra” 1987/31/2 (350), s. 19–21.

¹² T. Pietrzykowski, *Etyka i deontologia zawodowa (rozdział VII)* [w:] *Zawód radcy prawnego. Historia i zasady jego wykonywania*, red. A. Bereza, Warszawa 2015, s. 270–272.

¹³ Termin „radca prawny” w Polsce pojawił się po raz pierwszy w przepisie art. 62 ust. 3 ustawy z 27.06.1950 r. o ustroju adwokatury (Dz.U. Nr 30, poz. 275). Status zawo-

prawnego i tworzenia się samorządu zawodowego tej korporacji prawniczej stała się jednym z ważniejszych zadań tworzącego się samorządu radców prawnych. Wszak już w art. 3 ust. 2 tekstu pierwotnego ustawy o radcach prawnych zawarto oczywistą zasadę, że radca prawny wykonuje zawód ze starannością wynikającą z wiedzy prawniczej oraz zasad etyki zawodowej. Już na I Krajowym Zjeździe Radców Prawnych, który odbył się 24–25.09.1983 r., przyjęto tezy w sprawie zasad etyki zawodowej radcy prawnego, mające stanowić podstawę kodyfikacji, po uprzedniej dyskusji środowiskowej. Uchwalenie pierwszych *Zasad etyki zawodowej radcy prawnego* nastąpiło 20.09.1987 r., podczas II Krajowego Zjazdu Radców Prawnych. Od 1.07.2015 r. obowiązuje Kodeks Etyki Radcy Prawnego uchwalony przez Nadzwyczajny Krajowy Zjazd Radców Prawnych uchwałą Nr 3/2014¹⁴. Składa się on z preambuły oraz siedmiu działów. W preambule zaakcentowano samodzielność i niezależność zawodu radcy prawnego, a także szczególny charakter zawodu radcy prawnego. W dziale I KERP zawarto Postanowienia ogólne, w ramach których określono zakres podmiotowy KERP, reguły kolizyjne zasad etyki zawodowej w ramach działalności transgranicznej, podstawy odpowiedzialności dyscyplinarnej radcy prawnego i aplikanta radcowskiego, zasady używania tytułu zawodowego oraz objaśnienie podstawowych pojęć. W dziale II KERP określono podstawowe zasady wykonywania zawodu oraz wartości i obowiązki etyczne radcy prawnego, a w szczególności rzetelności, uczciwości, niezależności, lojalności i kierowania się dobrem klienta, dochowania tajemnicy zawodowej, unikania konfliktu interesu, dbania o godność zawodu, sumienności i należytej staranności, koleżeństwa oraz rozwoju zawodowego. W dziale III KERP uregulowano kwestie etyczne związane z wykonywaniem przez radcę prawnego zawodu, a zwłaszcza zasady dochowania tajemnicy zawodowej, unikania konfliktu interesów oraz zajęć niedopuszczalnych, informowania o wykonywaniu zawodu oraz pozyskiwania klientów,

dowy radcy prawnego potwierdzany był także w latach późniejszych w szczególności w uchwałach Rady Ministrów określających zasady wykonywania obsługi prawnej oraz środowisku prawniczym (zob. szerzej: E. Kwiatkowska-Falęcka, *Historia legislacji zasad wykonywania zawodu i zasad etyki radcy prawnego* [w:] *Zawód radcy prawnego. Historia zawodu i zasady jego wykonywania*, red. A. Bereza Warszawa 2015, s. 29–33).

¹⁴ Uchwała Nr 3/2014 Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z 22.11.2014 r. w sprawie Kodeksu Etyki Radcy Prawnego (Radc. Nr 11, poz. 22).

dotyczące wynagrodzenia oraz środków klienta, wolności słowa i pisma, wspólnego wykonywania zawodu oraz świadczenia pomocy prawnej na rzecz osoby prawnej lub innej jednostki organizacyjnej. W działach IV–VII KERP zawarto natomiast odpowiednio obowiązki etyczne dotyczące stosunków radcy prawnego z klientem, sądami i urzędami, wobec innych członków samorządu oraz z samorządem.

Podczas działalności transgranicznej radca prawny jest także zobowiązany do przestrzegania Kodeksu Etyki Prawników Europejskich przyjętego przez Radę Adwokatur i Stowarzyszeń Prawniczych Europy 28.10.1988 r.¹⁵ Obowiązek ten dotyczy: po pierwsze, kontaktów zawodowych radcy prawnego z prawnikami z innych państw członkowskich Rady Adwokatur i Stowarzyszeń Prawniczych Europy. Po drugie natomiast, działalności zawodowej radcy prawnego na terytorium innego państwa członkowskiego CCBE, niezależnie od tego, czy radca prawny fizycznie się w nim znajduje. Dodatkowo, świadcząc pomoc prawną za granicą, radca prawny obowiązany jest także przestrzegać zasad etyki zawodowej obowiązujących w państwie goszczącym. W związku z tym warto wskazać, że zgodnie z art. 4 dyrektywy Rady mającej na celu ułatwienie skutecznego korzystania przez prawników ze swobody świadczenia usług¹⁶ radca prawny wykonujący czynności związane z reprezentowaniem lub obroną klienta w postępowaniu sądowym lub przed organami władzy państwowej przestrzega zasad regulaminu zawodowego przyjmującego państwa członkowskiego bez uszczerbku dla obowiązków, jakie na nim spoczywają w państwie członkowskim pochodzenia (ust. 2). Natomiast w przypadku innych czynności podlega warunkom i zasadom regulaminu zawodowego obowiązującego w państwie członkowskim pochodzenia, bez naruszenia zasad, niezależnie od ich źródła, które obowiązują w tym zawodzie w przyjmującym państwie członkowskim, przede wszystkim zaś zasad, które dotyczą sprzeczności pomiędzy wykonywaniem czynności prawnika i wykonywaniem in-

¹⁵ Kodeks ten został uznany za wiążący wobec radców prawnych uchwałą Nr 8/2010 IX Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z 6.11.2010 r. (Radc. Nr 11, poz. 6).

¹⁶ Dyrektywa Rady z 22.03.1977 r. mająca na celu ułatwienie skutecznego korzystania przez prawników ze swobody świadczenia usług (77/249/EWG) (Dz.Urz. WE L 78, s. 17, ze zm.).

nych czynności w tym państwie członkowskim, zachowania tajemnicy zawodowej, zależności wobec innych prawników, zakazu występowania tego samego prawnika w imieniu stron o sprzecznych interesach oraz reklamy. Te zasady obowiązują tylko wtedy, gdy mogą być przestrzegane przez prawnika, który nie prowadzi działalności zawodowej w przyjmującym państwie członkowskim i w stopniu, w jakim ich przestrzeganie jest obiektywnie uzasadnione jako mogące zapewnić w tym państwie członkowskim prawidłowe wykonywanie czynności prawnika, powagę zawodu i poszanowanie zasad dotyczących sprzeczności w wykonywaniu czynności zawodowych (ust. 4). Z kolei, zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady mającej na celu ułatwienie stałego wykonywania zawodu prawnika w Państwie Członkowskim innym niż państwo uzyskania kwalifikacji zawodowych¹⁷ niezależnie od przepisów dotyczących wykonywania zawodu i zasad deontologii, jakim w państwie pochodzenia podlega prawnik wykonujący swoją działalność, posługując się tytułem zawodowym uzyskanym w kraju pochodzenia, podporządkowany jest on tym samym przepisom dotyczącym wykonywania zawodu i zasad deontologii, co prawnicy wykonujący swoją działalność, posługując się tytułem zawodowym właściwym dla przyjmującego państwa członkowskiego, w odniesieniu do wszystkich rodzajów działalności, jakie prowadzi on na terytorium tego państwa. Uchybienie zaś tym obowiązkom może spowodować zastosowanie wobec niego odpowiednich procedur dyscyplinarnych przewidzianych w przyjmującym państwie członkowskim (art. 7).

Wykonywanie zawodu przez radcę prawnego poddane jest licznym, często skomplikowanym regulacjom prawnym, mającym charakter zarówno ustrojowy, materialnoprawny, jak i proceduralny. Pierwszoplanową rolę w kontekście wyznaczenia paradygmatu prawidłowego wykonywania czynności zawodowych odgrywa – obok ustawy o radcach prawnych i Kodeksu Etyki Radcy Prawnego – regulamin wykonywania

¹⁷ Dyrektywa 98/5/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 16.02.1998 r. mająca na celu ułatwienie stałego wykonywania zawodu prawnika w Państwie Członkowskim innym niż państwo uzyskania kwalifikacji zawodowych (Dz.Urz. WE L 77, s. 36, ze zm.).

zawodu radcy prawnego¹⁸. Określa on szczegółowe zasady wykonywania zawodu radcy prawnego, a jego postanowienia stosuje się odpowiednio do aplikantów radcowskich, a także do prawników zagranicznych, świadczących w Polsce pomoc prawną w zakresie odpowiadającym czynnościom zawodowym radcy prawnego. Regulamin stanowi niezwykle doniosłą regulację samorządową dotyczącą podstaw wykonywania zawodu przez radcę prawnego. Jest on swoistym drogowskazem w zakresie akceptowalnego postępowania radcy prawnego przy wykonywaniu prawniczego zawodu zaufania publicznego. Określa zasady wspólne odnoszące się do wykonywania zawodu, niezależnie od formy jego wykonywania, a zwłaszcza ramowy kształt umowy o świadczenie pomocy prawnej, warunki, jakie spełniać powinien lokal kancelarii i jego oznaczenie, obowiązki w zakresie dochowania tajemnicy zawodowej, zasady postępowania z środkami klienta oraz zasady przechowywania dokumentów klienta. Regulamin zawiera również regulacje specjalne odnoszące się do poszczególnych form wykonywania zawodu, w formie stosunku pracy oraz w spółce prawniczej i kancelarii radcy prawnego. Ponadto, określono zasady wykonywania obowiązków pełnomocnika i obrońcy z urzędu, jak również zastępcy radcy prawnego.

Do istoty zawodu radcy prawnego należy świadczenie pomocy prawnej w celu zapewnienia ochrony prawnej interesów podmiotów, na których rzecz jest wykonywana. Niejednokrotnie radca prawny zmuszony jest w ramach działalności zawodowej, niezależnie od formy jej wykonywania, do stawiania czoła różnego rodzaju naciskom ze strony klienta, czy też innych podmiotów, ale także pokusom wyboru „drogi na skróty”. Należy jednak pamiętać, że do istotnych cech kandydata zamierzającego uzyskać wpis na listę radców prawnych należy nieskazitelność charakteru, a także rękojmia prawidłowego wykonywania zawodu radcy prawnego. Wykonywania zawodu sumiennie i zgodnie z przepisami prawa, przestrzegając obowiązku dochowania tajemnicy zawodowej, postępując godnie i uczciwie, kierując się zasadami etyki radcy prawnego i sprawiedliwości. Filarami zawodu radcy prawnego, jako zawodu zaufania publicznego, są profesjonalizm, obowiązek zacho-

¹⁸ Uchwała Nr 94/IX/2015 Krajowej Rady Radców Prawnych z 13.06.2015 r. w sprawie Regulaminu wykonywania zawodu radcy prawnego (Radc. Nr 6, poz. 13).

wania tajemnicy zawodowej oraz niezależność. Radca prawny wykonuje swój zawód ze starannością wynikającą z uzyskanej przez niego wiedzy prawniczej. To ona stanowi gwarancję urzeczywistnienia ochrony prawnej klientów. Radca prawny nie może podjąć się prowadzenia sprawy, jeżeli nie ma wystarczającej wiedzy lub doświadczenia. Wyjątkiem jest sytuacja, w której zapewni sobie współpracę mającego stosowną wiedzę lub doświadczenie radcy prawnego lub adwokata albo innej osoby, z którą radca prawny może na podstawie przepisów prawa wspólnie wykonywać zawód. Radca prawny obowiązany jest zachować w tajemnicy wszystko, o czym dowiedział się w związku z udzieleniem pomocy prawnej, a obowiązek ten nie może być ograniczony w czasie. Radca prawny powinien również unikać pokusy korzystania z udostępnionych mu informacji i dokumentów w interesie własnym. Rozwinięciem obowiązku dochowania tajemnicy zawodowej jest powinność unikania konfliktu interesów, u której podstaw leży zakaz wikłania się w sytuacje, które mogłyby powodować podejrzenie wykorzystywania przez radcę prawnego informacji przekazywanych mu przez przeciwników procesowych. Nie mniej istotnym fundamentem wykonywania zawodu radcy prawnego jest niezależność. Stanowi ona gwarancję ochrony praw i wolności obywatelskich, demokratycznego państwa prawnego oraz prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. Radca prawny, przy wykonywaniu czynności zawodowych, powinien być wolny od wszelkich wpływów wynikających z jego osobistych interesów, nacisków z zewnątrz oraz ingerencji z jakiegokolwiek strony lub z jakiegokolwiek powodu. Nie powinien ulegać jakimkolwiek poleceniom lub wskazówkom, a zwłaszcza naruszać zasad etyki zawodowej i niewłaściwie wywiązywać się z obowiązków zawodowych w celu spełnienia oczekiwań klienta lub osób trzecich.

Przedstawiane Czytelnikom propozycje rozwiązań kazusów na kolokwium ustne dla trzeciego roku aplikacji radcowskiej stanowić mają swoisty przewodnik pozwalający na właściwe przygotowanie się. Zostały one opracowane w szczególności w oparciu o ustawę o radcach prawnych, Kodeks Etyki Radcy Prawnego, Regulamin wykonywania zawodu radcy prawnego oraz inne wskazane w wykazie źródła. W odpowiedziach uwzględniono zwłaszcza Zbiór Stanowisk Komisji Etyki

i Wykonywania Zawodu X i XI Kadencji¹⁹. Stanowił on dla autorów nieoceniony drogowskaz w procesie stosowania zasad etyki radcy prawnego oraz zasad wykonywania zawodu radcy prawnego do stanów faktycznych zaprezentowanych w kazusach. W tym kontekście należy mieć na uwadze, że zasady etyki zawodowej siłą rzeczy uwikłane są aksjologicznie, co powinno i musi zmuszać Czytelnika do refleksyjnego namysłu w kontekście wskazanych przez autorów rozwiązań oraz podjęcia trudu samodzielnych poszukiwań zmierzających do udzielenia odpowiedzi na pytania dotyczące przedstawionych stanów faktycznych. Przecież w doktrynie przyjmuje się, że zasady to normy nadrzędne do pozostałych norm w tym sensie, iż stanowią one swoisty szkielet systemu i wyznaczają główne czynniki interpretacyjne dla pozostałych elementów systemu. Poza tym zasady są bardziej ogólne niż zwykłe normy, a w ich konstruowaniu posługujemy się słowami, których pola semantyczne nie mają wyraźnie oznaczonych brzegów. Doprecyzowanie znaczenia zasad następuje w sytuacji ich stosowania, a także za pośrednictwem analiz naukowych²⁰.

Autorzy mają nadzieję, że niniejsza publikacja okaże się przydatna Czytelnikowi w przyswojeniu zasad etyki radcy prawnego i zasad wykonywania zawodu radcy prawnego, a także w poszukiwaniu własnych odpowiedzi na pytania powstające w związku z częstokroć niełatwymi i kontrowersyjnymi „trudnymi przypadkami” pojawiającymi się przy wykonywaniu niezwykle ważnego prawniczego zawodu zaufania publicznego.

¹⁹ <https://kirp.pl/etyka-i-wykonywanie-zawodu/zbior-stanowisk-komisji-etyki-i-wykonywania-zawodu-2020/> (dostęp: 22.07.2022 r.).

²⁰ T. Scheffler [w:] *Kodeks Etyki Radcy Prawnego. Komentarz*, red. T. Scheffler, Warszawa 2017, s. 11–12.

Część I

ETYKA RADCY PRAWNEGO

Kazus 1

DOCHODZENIE WYNAGRODZENIA OD KLIENTA NA DRODZE SĄDOWEJ A TAJEMNICA ZAWODOWA

Radca prawny wszczął postępowanie sądowe, w ramach którego dochodzi wynagrodzenia od podmiotu, na rzecz którego świadczył pomoc prawną. W ocenie byłego klienta radcy prawnego dochodzone roszczenie jest nienależne, natomiast radca prawny w toku sprawy ujawnia szczegóły prowadzonych spraw. Były klient powziął wątpliwość, czy tego rodzaju zachowanie radcy prawnego nie stanowi przewinienia dyscyplinarnego (czy nie jest ujawnianiem tajemnicy zawodowej)? Proszę ocenić postępowanie radcy prawnego.

Przepisy Kodeksu Etyki Radcy Prawnego nie odnoszą się wprost do kwestii zachowania tajemnicy zawodowej w sytuacji wszczęcia przez radcę prawnego postępowania, którego przedmiot dotyczy sporu związanego ze świadczoną pomocą prawną (w tym zwłaszcza sporu o zapłatę wynagrodzenia). Artykuł 16 KERP przewiduje jednak zakaz wykorzystywania przez radcę prawnego informacji i dokumentów objętych tajemnicą zawodową również „w interesie własnym”. Przywołany art. 16 KERP obejmuje sytuacje, w których nie dochodzi do ujawnienia przez radcę prawnego informacji objętych tajemnicą, ale do skorzystania z nich we własnym interesie bądź w interesie innej osoby.

Skorzystanie przez radcę prawnego w interesie własnym z informacji czy też dokumentów objętych tajemnicą zawodową będzie